

แนวทางและรูปธรรมแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร

กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน
และครอบครัวนายณรงค์ ต้นหลา
เกษตรกรผู้ปลูกมะลิ และมะพร้าวน้ำหอม
จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร่พรมแดน
กรกฎาคม 2558

กลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน จังหวัดสมุทรสงคราม

วลี นาคสุวรรณ

กลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2547 สมาชิกกลุ่มรุ่นก่อตั้งส่วนใหญ่ย้ายมาจากกลุ่มแม่กลองสามัคคี ซึ่งเคยทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนสินค้ากับเกษตรกรทั่วประเทศจึงได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายและร่วมกันเคลื่อนไหวในประเด็นหนี้สินเกษตรกร กลุ่มพัฒนาฯ เป็นการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรเพื่อผลักดันพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เนื่องจากที่ผ่านมานโยบายของรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาการเกษตรเพื่อการส่งออกได้ส่งผลทำให้เกษตรกรต้องกู้เงินเพื่อนำมาลงทุน แต่เมื่อผลผลิตออกมากลับถูกกดราคารับซื้อ จนไม่สามารถใช้คืนเงินกู้ได้ ก่อให้เกิดหนี้สินพอกพูน และต้องสูญเสียที่ดินทำกินในที่สุด จึงรวมกลุ่มกันเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูฯ ฉบับนี้มีเกษตรกรเป็นผู้ร่วมกันเขียนและนำร่างเสนอที่รัฐสภา มีจุดเริ่มต้นที่ภาคอีสาน นำโดยผู้นำเกษตรกร อาทิ นายวิฑูรย์ ไสยา นายนคร ศรีวิพัฒน์ และนายบำรุง คะโยธา เนื่องจากได้สรุปบทเรียนพบว่าที่ผ่านมาเกษตรกรต่างทำตามวิถีของตนเอง ต่างคนต่างทำ จึงเกิดแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเหมือนพ.ร.บ.สถาบันการเงิน คือการก่อตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมอาชีพและพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร ซึ่งทำให้ได้องค์ความรู้เพิ่ม ได้แลกเปลี่ยนและพัฒนาการเรียนรู้ อีกทั้งยังพบว่าในอดีตเกษตรกรมักไม่มีอำนาจต่อรองกับสถาบันอื่น แต่การรวมกลุ่มจะทำให้ต่อรองได้ และการรวมกลุ่มผลิตร่วมกันจะทำให้ลดต้นทุนได้ จึงส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม ไม่ทำแบบปัจเจก

ทั้งนี้ กลุ่มพัฒนาฯ ได้เข้าร่วมการชุมนุมกับเครือข่ายเกษตรกรต่างๆ ที่กทม. เพื่อเรียกร้องสิทธิของเกษตรกรที่รัฐบาลต้องช่วยเหลือ แต่ที่ผ่านมากลับไม่ได้รับการช่วยเหลือเท่าที่ควร ระหว่างปีพ.ศ.2538 - 2543 จึงร่วมกันเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิดพ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และมีแนวคิดว่าปัญหาของเกษตรกร เกษตรกรต้องออกมาเคลื่อนไหวและต่อสู้เอง ฝากคนอื่นทำไม่ได้

กระทั่งปีพ.ศ.2542 จึงเกิด พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 หลังเกิดพ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูฯ แล้ว จึงเคลื่อนไหวต่อเนื่องเพื่อให้มีเนื้อหาในสวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร ต่อมาในปีพ.ศ.2546 จึงเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการขึ้นทะเบียนหนี้เกษตรกร ดังนั้นช่วงปีพ.ศ.2546 - 2549 จึงเคลื่อนไหวกดดันบ่อยมาก อาทิ มีการนำรถแทรกเตอร์เล็กไปรวมตัวกันที่สะพานพระรามแปดเพื่อกดดันเรียกร้อง

กลุ่มพัฒนาฯ ได้ขึ้นทะเบียนองค์กรกับกองทุนฟื้นฟูฯ เมื่อปี พ.ศ.2547 เพื่อจัดทำแผนขอรับการสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟูฯ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อให้เกษตรกรสามารถฟื้นฟูอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุดเมื่อปีพ.ศ.2555 สมาชิกกลุ่มพัฒนาฯ จึงได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

ทั้งนี้การยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทะเบียนหนี้) หนี้ที่นำมาขึ้นทะเบียนต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรเกษตรกร มีรายละเอียดดังนี้คือ 1.หนี้ที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมของรัฐ 2.หนี้ที่เกิดขึ้นจากการกู้ยืมจากสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) 3. หนี้ที่เกิดจากนิติบุคคลตามที่คณะกรรมการกำหนด เช่น บริษัทน้ำตาลต่างๆ บริษัทสินทรัพย์ต่างๆ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และ 4.หนี้ที่เกิดขึ้นจากการกู้ยืมจากสถาบันเกษตรกร (สหกรณ์)

โครงสร้างการทำงาน

กลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน มีสถานที่ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 129 ม.10 ต.ลาดใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม จำนวนสมาชิก 225 ราย มีสมาชิกที่กลุ่มรับรองเกินกึ่งหนึ่ง 83 ราย (สมาชิกที่กลุ่มรับรองคือ ได้รับการตรวจสอบจากกลุ่มแล้ว มีเสียงข้างมากเกินกึ่งหนึ่ง และคนที่แนะนำมาก็ต้องรับรองด้วย ซึ่งสมาชิกทั้ง 83 รายนี้ ยังเวียนมาเข้าประชุม 2 - 3 เดือน/ครั้ง ถ้าครั้งไหนไม่ได้เข้าร่วมประชุมก็จะแจ้งกับคณะกรรมการของกลุ่ม เช่นการเจ็บป่วย รวมทั้งต้องมีการออมเงินเท่ากับสมาชิกคนอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันมีเงินออมคนละประมาณ 6,000 บาท และต้องอ่านทำความเข้าใจข้อบังคับของกลุ่ม ส่วนคนที่สมาชิกไม่รับรองคือ ไม่เข้าร่วมและไม่

เป็นไปตามข้อบังคับของกลุ่ม) กลุ่มพัฒนาฯ มีคณะกรรมการ 15 คน มีวาระการทำงาน 2 ปี ประกอบด้วย

นายทูล	ศรีกำเนิด	ประธาน
นายวินัย	เจนจบเขต	รองประธาน
นายวิวัฒน์	สิริสุขวรรณ	รองประธาน
นางสมจิตร	ฮกฮวดซิ้ม	เหรัญญิก
นางนิตย	นงนุช	ผู้ช่วยเหรัญญิก
นายไพฑูรย์	จันทร์สว่าง	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายณรงค์	ต้นหลา	เลขานุการ
นายวาสนา	มิตรพิทักษ์	ผู้ช่วยเลขานุการ
นายอเนก	เจนจบเขต	กรรมการ
นายสำรวย	สกุลโต	กรรมการ
นายโพธิ์	ศรีกำเนิด	กรรมการ
นายวิสูตร	วงษ์ศิริ	กรรมการ
นายสนอง	ใจสุข	กรรมการ
นายไพบูลย์	รัตนพงษ์ระ	กรรมการ
นางสาวรุ่งนภา	กาลปักษ์	กรรมการ

สมาชิกของกลุ่มพัฒนาฯ อยู่ในพื้นที่ ต.แม่กลอง 24 ราย ต.คลองโคน 49 ราย ต.นางตะเคียน 18 ราย ต.บางจะเกร็ง 4 ราย ต.บางแก้ว 17 ราย ต.ลาดใหญ่ 77 ราย อื่นๆ 36 ราย ประกอบอาชีพ นาเกลือ 24 ราย ทำสวน 28 ราย ประมง 12 ราย สัตว์น้ำ 64 ราย และอื่นๆ 97 ราย (เช่น ค้าขาย รับจ้างทั่วไป-โกยดิน ดายหญ้า และเก็บเกี่ยวผลไม้)

รูปแบบการทำงานและแนวทางแก้ไขปัญหาหนี้สิน

กลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน มีรูปแบบการทำงานในลักษณะการดูแลกันในกลุ่ม คณะกรรมการของกลุ่มจะติดตามสมาชิกที่ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้ เมื่อถึงกำหนดที่ต้องชำระคืน เลขานุการของกลุ่มจะรู้ว่าสมาชิกคนไหนครบรอบต้องชำระ และในการประชุมทุกเดือนจะสอบถามว่าใครพร้อมหรือไม่พร้อมชำระคืน ถ้าใครไม่พร้อมทางกลุ่มมีนโยบายว่าถ้าไม่พร้อมยังขาดเงินอยู่เท่าไร ซึ่งกลุ่มจะนำเงินกองกลางมาช่วยเหลือส่งให้สมาชิกไม่ขาดชำระ

โดยให้สมาชิกกู้จากเงินออมทรัพย์ซึ่งกู้ได้ 2 เท่า ดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน เพื่อช่วยสมาชิกชำระคืนหนี้ให้ตรงกำหนด เพราะถ้าไม่ชำระภายใน 90 วัน (สง.ศ. ประมาณเดือนกันยายน) เงินต้นและดอกเบี้ยที่แขวนไว้จะกลับมาทั้งหมด เท่ากับว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ จึงต้องรักษาเครดิตไว้ซึ่งเป็นเรื่องที่กลุ่มให้ความสำคัญมาก จึงสร้างเครื่องมือไว้คอยติดตามและให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก และเมื่อชำระแล้ว ทางกลุ่มจะให้สมาชิกนำไปเสร็จไปให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดสมุทรสงคราม เก็บสำเนาไว้เป็นหลักฐานเพื่อตรวจสอบร่วมกัน จะได้ทราบว่าใครชำระคืนแล้วหรือยังไม่ชำระ

กลุ่มพัฒนาฯ มีข้อบังคับของกลุ่ม เช่น คณะกรรมการต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ. กองทุนฟื้นฟู เพราะจะทำให้ทราบว่า มีเงื่อนไขวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้บริหารจัดการกลุ่มและช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเงินค่าธรรมเนียมสมาชิกแรกเข้า 300 บาทตลอดชีพ เงินออมทรัพย์ (สัจจะ) 100 บาท ต่อเดือน

หากทำผิดข้อบังคับ โดยมีชื่อในกลุ่มแต่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ และต้องการใช้สิทธิกับกลุ่ม จะเป็นสมาชิกที่กลุ่มไม่รับรอง ถ้าได้รับการจัดการนี้ต้องบริจาคร้อยละ 1 ของมูลหนี้ทั้งหมด แต่ไม่เกิน 10,000 บาท ต้องจ่ายค่าสมาชิกแรกเข้า 600 บาท และฝากออมทรัพย์ให้เท่าสมาชิกรายอื่น โดยต้องจ่ายเป็นก้อนครั้งเดียวแล้วสมาชิกจึงจะลงมติรับรอง

นอกจากนี้ยังมีข้อบังคับเกี่ยวกับเงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินขององค์กร เช่น โตะ ตู้ที่ชำรุด หากขายจะเข้าเป็นเงินกองกลาง ดอกผลหรือรายได้จากเงินหรือทรัพย์สินขององค์กร เช่น เงินกู้ เงินที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ เช่น กิจกรรมฟื้นฟูหรืออบรม ค่าตอบแทน/ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าติดต่อประสานงาน ค่าสาธารณูปโภค การจัดประชุม/สัมมนา/เวทีสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ

ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายทุกอย่างของกลุ่ม เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหารของกรรมการ ค่าโทรศัพท์ ค่าพวงหรีด งานศพของสมาชิก จะเป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้งในวาระการประชุมเพื่อความโปร่งใส โดยเบิกออกจาก เงินกองกลาง รวมทั้งมีสมุดบันทึกวาระการประชุมเขียนด้วยลายมือ และทุก 3 - 6 เดือนจะนำไปถ่ายสำเนาส่งให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อให้ทราบความคืบหน้าของกลุ่ม และเพื่อความโปร่งใส รวมทั้งมี สมุดลงชื่อการเข้าร่วมประชุมของกรรมการและสมาชิก และสมุดออกมทรัพย์

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ ทำหน้าที่สนับสนุนกลุ่มพัฒนาฯ ซึ่งการที่สมาชิกแต่ละรายจะได้รับการจัดการหนี้ต้องผ่านมติของกลุ่มก่อน เมื่อได้รับการรับรองจากกลุ่มแล้วจึงแจ้งชื่อไปที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ จากนั้นสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ จึงจะดำเนินการติดต่อกับสถาบันเจ้าหนี้ จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกษตรกร ต้องเข้าร่วมกลุ่ม และทุกเดือนจะมีหนังสือและโทรศัพท์แจ้งเตือนวันที่ครบกำหนดชำระคืนของสมาชิกใน กลุ่ม เพื่อให้ประธานแจ้งแก่สมาชิกต่อไป รวมทั้งมีเอกสารรายงวดที่ต้องชำระคืนจนครบของสมาชิกแต่ละ ราย เพื่อเตือนความจำและเปรียบเทียบตัวเลขดอกเบี้ยกับเงินต้น เพื่อป้องกันระบบการคำนวณที่อาจ ผิดพลาดของสถาบันเจ้าหนี้ อีกทั้งกรรมการและสมาชิกยังได้แวะเวียนไปปรึกษาหารือกับสำนักงานกองทุน ฟื้นฟูฯ อย่างต่อเนื่อง

กลุ่มพัฒนาฯ มีแนวทางแก้ไขปัญหานี้สินแก่สมาชิกในกลุ่มตามระเบียบของ พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟู คือการซื้อหนี้ และปรับโครงสร้างหนี้ (ปคน.) ซึ่งต้องเป็นหนี้เสียไม่น้อยกว่า 3 ปี และเจ้าหนี้นยินยอม โดย เกณฑ์การซื้อหนี้แยกตามวงเงิน และกองทุนฟื้นฟูฯ ต้องซื้อตามสภาพหนี้ เริ่มจากรายที่เร่งด่วนที่สุด คือ 1. ถูกฟ้องล้มละลาย 2. ถูกบังคับขายทอดตลาด 3. การดำเนินคดี 4. เป็นหนี้เสีย NPL ซึ่งการซื้อหนี้จะเป็นการ เปลี่ยนเจ้าหนี้มาอยู่ที่กองทุนฟื้นฟูฯ

การซื้อหนี้กับปรับโครงสร้างหนี้ เป็นเงื่อนไขของธนาคารกับกองทุนฟื้นฟูฯ ที่ตั้งขึ้นมา ข้อที่ เหมือนกันคือต้องเป็นหนี้เสียไม่น้อยกว่า 3 ปี และเจ้าหนี้ต้องยินยอม จากนั้นจะมีรายละเอียดหลักเกณฑ์ที่ แตกต่างกัน เช่น วงเงิน เกณฑ์การซื้อหนี้จะแยกตามวงเงินและสถานภาพหนี้ การซื้อหนี้จะดูที่ความ เร่งด่วนของหนี้ 1. เร่งด่วนที่สุดคือโดนฟ้องล้มละลาย ยึดทรัพย์ หรือไม่มีทรัพย์แล้ว รองลงมาคือบังคับขาย ทอดตลาดและการดำเนินคดี 2. หนี้เสีย NPL ที่ยังไม่ดำเนินคดี เป็นการคัดโดยสถาบันเจ้าหนี้ร่วมกับ กองทุนฟื้นฟูฯ ทางกลุ่มพัฒนาฯ ไม่มีบทบาทในการนำเสนอใดๆ อาทิ อยากซื้อหนี้รายนี้แต่ไม่ได้ กลับได้รับการ ปรับโครงสร้างหนี้แทน แต่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ ได้จัดลำดับรายชื่อไว้แล้วจากทะเบียนเกษตรกรของ แต่ละกลุ่มตามสถานภาพหนี้ และส่งรายชื่อให้กับเจ้าหนี้ ถ้าเจ้าหนี้นยินยอมขายกองทุนฟื้นฟูฯ จึงจะซื้อได้

เมื่อซื้อหนี้แล้วหลักประกันจะโอนมาที่กองทุนฟื้นฟูฯ เพราะซื้อหนี้จากสถาบันเจ้าหนี้เดิมแล้ว มีเงื่อนไขที่เหมือนกันคือ ตัดดอกเบี้ยยทั้งหมด ตัดเงินต้นเหลือร้อยละ 90 กับร้อยละ 50 ขึ้นอยู่กับหลักประกัน ถ้าหลักประกันคุ้มคือราคาประเมินตลาดมากกว่ามูลหนี้คือเงินต้นบวกดอกเบี้ยที่ค้างชำระทั้งหมด

จะหักดอกเบี้ยทั้งหมดเหลือเงินต้นร้อยละ 90 คือซื้อในราคาร้อยละ 90 ของเงินต้น สถาบันเจ้าหนี้เดิมรับภาระดอกเบี้ยทั้งหมดกับเงินต้นร้อยละ 10 แล้วเกษตรกรผ่อนชำระกับกองทุนฟื้นฟูฯ ร้อยละ 50 ถ้าหลักประกันไม่คุ้มกองทุนฟื้นฟูฯ จะซื้อในราคาร้อยละ 50 ส่วนดอกเบี้ยของกองทุนฟื้นฟูฯ ร้อยละ 1 ไม่เกินร้อยละ 4 อัตราดอกเบี้ยตายตัว ระยะเวลาไม่เกิน 20 ปี สำหรับ ธ.ก.ส. กองทุนฟื้นฟูฯ จะซื้อหนี้จาก ธ.ก.ส. ได้เฉพาะเงื่อนไขคือ คนที่ถูกบังคับคดีขายทอดตลาดเท่านั้น ไม่ใช่แค่หนี้เสีย 3 ปีอย่างเดียว

การปรับโครงสร้างหนี้ เกษตรกรจะทำสัญญาใหม่กับสถาบันเจ้าหนี้เดิม โดยแขวนดอกเบี้ยทั้งหมดและเงินต้นร้อยละ 50 ซึ่งในสัญญาระบุไว้ว่าแขวนทั้งหมดไว้ เมื่อผ่อนชำระคืนเงินต้นครบร้อยละ 50 แล้วจึงจะตัดทั้งดอกเบี้ยทั้งหมดและเงินต้นร้อยละ 50 ที่แขวนไว้ อัตราดอกเบี้ย MRR -3.00% ต่อปี ซึ่งลบแล้วจะเป็นร้อยละ 4 กว่าๆ

นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูเกษตรกรในกลุ่มด้วยการส่งเสริมอาชีพ เพราะตามระเบียบของกองทุนฟื้นฟูฯ เมื่อเกษตรกรได้รับการจัดการหนี้แล้วต้องทำกิจกรรมฟื้นฟูอาชีพเป็นระยะเวลา 5 ปี

กิจกรรมการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร

กลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน มีกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2547 เพื่อการกู้ยืมและจัดสรรเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก เช่น ทำเลื้อยเพื่อเป็นสวัสดิการให้ใช้เวลาประชุม (เหมือนเป็นเงินปันผล) มีเงินปันผลให้กรรมการที่เข้าประชุมเดือนละ 100 บาทเพื่อเป็นค่าเดินทาง เพราะได้เสียสละเวลาในการทำงาน โดยสมาชิกต้องออมอย่างต่อเนื่อง และกลุ่มมีข้อบังคับว่าต้องตายหรือลาออกจึงจะถอนเงินออกไปได้ หรือจนกว่าจะมีมติว่าถอนทั้งหมด เช่นมีบางช่วงที่สมาชิกลาออกไปเรื่อยๆ และสมาชิกที่เหลืออยู่ไม่มีเงินใช้ ก็จะมีมติและถอนเงินออกทั้งหมด จากนั้นทุกคนจึงเริ่มฝากใหม่

ปัจจุบันมีเงินออมทั้งหมด 400,000 บาท จากสมาชิก 100 กว่าคน ออมคนละ 100 บาท/เดือน ระยะเวลาประมาณ 4 ปีครึ่ง แต่ไม่บังคับว่าต้องฝากทุกเดือน ตามความสะดวก มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ปล่อยให้สมาชิกที่ออมไว้ ฝากได้ 2 เท่าของเงินออม ดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน รายได้เข้าเงิน กองกลางเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่ม เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่าเบี้ยประชุมกรรมการ และค่าพาหนะ/เดินทางของ กรรมการ

ทั้งนี้คณะกรรมการกลุ่มได้วางแผนไว้ว่าหากไม่ได้ทำโครงการฟื้นฟูอาชีพที่ต้องลงทุนคนละ 10,000 บาท จะตัดยอดของแต่ละคนให้เหลือคนละ 500 บาทแล้วเริ่มฝากใหม่ สมาชิกจะได้มีเงินนำ กลับมาใช้ และถ้ามีสมาชิกในกลุ่มพัฒนา เสียชีวิตก็จะนำเงินที่ออมไว้ไปให้กับครอบครัวพร้อมพวงหรีด

นอกจากนี้ กลุ่มพัฒนา มีกิจกรรมประชุมประจำเดือน ทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน มีการนำผลผลิต จากการประกอบอาชีพของสมาชิกแต่ละรายมาขายหรือแลกเปลี่ยนกัน เช่น หอย น้ำตาล และขนม รวมทั้ง การปรึกษาหารือกันเรื่องการประกอบอาชีพเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของอาชีพเกษตรกร รวมทั้งกิจกรรม พัฒนาศักยภาพของสมาชิก อาทิ การเข้าร่วมประชุม อบรม และสัมมนาต่างๆ

ทั้งนี้จากกิจกรรมทุกอย่างที่ทางกลุ่มพัฒนา ดำเนินการมา ได้ส่งผลดีต่อสมาชิกเพราะเมื่อเข้าร่วม กลุ่มแล้วทำให้สมาชิกได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ได้รับโฉนดที่ดินคืนมา และตามระเบียบของการทำ สัญญากับกองทุนฟื้นฟู คนที่ได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สินแล้ว เช่น ชื้อหนี้แล้วต้องเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟู อาชีพกับกลุ่มอย่างน้อย 5 ปี เพราะหากชำระคืนครบแล้วแต่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟู จะไม่สามารถนำ โฉนดที่ดินกลับไปได้ ดังนั้นเมื่อได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มจึงทำให้ได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ด้วย

อีกทั้งการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินทำให้เกิดประโยชน์ อย่างน้อยทำให้เกิดกระบวนการ เรียนรู้จากกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างสมาชิก ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และพัฒนาศักยภาพ ของตัวเอง เกิดองค์ความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ

ปัญหาอุปสรรค และบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

ในช่วงเริ่มต้นของโครงการปรับโครงสร้างหนี้ (ปคน.) มีธนาคาร 4 แห่งคือ ธ.ก.ส. ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ แต่ต่อมาธนาคารกรุงไทยไม่เข้าร่วมเพราะส่วนใหญ่ยอม ขายหนี้ให้กองทุนฟื้นฟู ส่วนธนาคารอาคารสงเคราะห์อ้างว่าเป็นธนาคารที่ปล่อยกู้เพื่อบ้านและที่อยู่อาศัย ยืนยันว่าไม่เคยปล่อยกู้ให้เกษตรกรมาทำการเกษตร ถ้ายอมขายให้กองทุนฟื้นฟู จะผิดกฎหมาย จึง

ไม่สามารถซื้อได้เลย ธนาคารออมสินก็อ้างว่าเป็นธนาคารที่ปล่อยกู้เพื่อที่อยู่อาศัย แต่ พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟู ระบุว่าต้องกู้มาเพื่อการเกษตร ธนาคารจึงไม่ขายหนี้ให้กองทุนฟื้นฟู ดังนั้นหนี้ของเกษตรกรกลุ่มนี้จึงไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา จึงเหลือ ธ.ก.ส. แห่งเดียวที่เข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างหนี้ เพราะ พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟู ไม่ได้ลงรายละเอียดบังคับไว้ว่าเจ้าหนี้ต้องขาย อำนาจตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับเจ้าหนี้ และไม่ได้ตราไว้ในกฎหมายอาญาและแพ่งจึงจะบังคับให้เจ้าหนี้ต้องปฏิบัติตามได้ ดังนั้นต้องแก้ไขตัวกฎหมาย พ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟู ด้วย จากอุปสรรคนี้จึงทำให้การซื้อหนี้และการปรับโครงสร้างหนี้ยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน เพราะเจ้าหนี้ไม่ยินยอม และมีสิทธิที่จะไม่ตอบหรือให้เหตุผลใดๆ

ส่วนช่วงแรกของการดำเนินงานของกลุ่มพัฒนาฯ มีบทเรียนที่สำคัญคือ การที่สมาชิกได้รับการจัดการหนี้แล้วหายไป ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม เพราะขณะนั้นยังไม่มีข้อบังคับของกลุ่ม จากนั้นจึงได้ร่วมกันตั้งข้อบังคับขึ้นมาและบังคับใช้อย่างจริงจัง และมีการปรึกษาหารือร่วมกันในกลุ่มทุกเรื่องเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นอีก สำหรับคนที่ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้ สมาชิกทุกคนยังไม่มีปัญหาอะไร ชำระคืนตรงเวลาทุกคน และปัจจุบันการบริหารจัดการภายในกลุ่มไม่มีปัญหาอันใดแล้ว

ปัจจุบันมีสมาชิกที่ยังเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มโดยเข้าร่วมประชุมอย่างต่อเนื่องประมาณ 100 กว่าราย อีก 100 กว่ารายที่เหลือนติดตามแล้วแต่ไม่เข้าร่วม เพราะบางคนลงชื่อไว้แต่ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ใครชวนลงชื่อ ก็ลงไว้แต่ไม่ร่วมกิจกรรมอะไร เมื่อถึงเวลาที่จะได้รับการปรับโครงสร้างหนี้หรือซื้อหนี้ก็มาหากกลุ่มเพื่อให้กลุ่มช่วยเหลือหลังจากนั้นก็หายไป จึงต้องตั้งข้อบังคับเพื่อจะทำให้สมาชิกไม่ทิ้งกลุ่ม

นอกจากนี้ควรมีสมาชิกที่ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้มากกว่านี้ เพราะมีสมาชิกที่พร้อมจำนวนมาก บางคนร่วมเคลื่อนไหวตั้งแต่ต้นแต่ยังไม่ได้รับสิทธิปรับโครงสร้างหนี้ แต่บางคนที่ได้คือคนที่ไม่ได้ร่วมเคลื่อนไหว จึงสันนิษฐานได้ว่าเกิดจากการวิ่งเต้นเส้นสาย เล่นพวกพ้อง ทำให้คนที่ควรได้กลับไม่ได้

แผนงานในอนาคตของกลุ่ม

ปัจจุบันสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนกับกองทุนฟื้นฟูจำนวน 183 ราย ได้รับการจัดการหนี้ 22 ราย ยกเลิกหนี้ 25 ราย ตัดหนี้ศูนย์ 15 ราย ได้รับการช่วยเหลือจากอนุกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (อชก.) 3 ราย ปรับโครงสร้างหนี้ 30 ราย ปิดบัญชี 9 ราย ส่วนเป้าหมายในอนาคตคือ การติดตามและยื่นหนังสือกับ ธ.ก.ส. เพื่อผลักดันให้สมาชิกที่เป็นหนี้กับ ธ.ก.ส. ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้จนครบทุกราย

กลุ่มพัฒนาฯ มีการวางแผนการจัดการหนี้สำหรับสมาชิกรายที่มีหนี้กับสถาบันการเงินนอกระบบของกองทุนฟื้นฟู เช่น ธนาคารเอกชนต่างๆ หากกองทุนฟื้นฟู ช่วยซื้อหนี้ไม่ได้ กลุ่มจะไปช่วย

เจรจาลดเงินต้นและดอกเบี้ย ส่วนสมาชิกที่ยังไม่ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้เหลืออยู่ประมาณ 14 ราย กลุ่มมีแผนจะติดตามจนได้รับครบทุกราย

นอกจากนี้ กลุ่มพัฒนาฯ มีโครงการฟื้นฟูอาชีพ คือการเพาะเลี้ยงปูกึ่งหอยแบบผสมผสาน โดยเลี้ยงแบบธรรมชาติ ทำแบบระบบกลุ่ม มีบ่อรวมอยู่ที่ดอนหอยหลอด สมาชิก 86 ราย โครงการ 1,000,000 กว่าบาท กู้กองทุนฯ 500,000 บาท ชำระคืนใน 5 ปี และสมาชิกลงทุนคนละ 100 ทุนๆ ละ 100 บาท รวมเป็น 10,000 บาท ซึ่งสมาชิกรนำเงินมาจากการฝากสัจจะออมทรัพย์ โดยถอนมาลงทุนแล้วจึงเริ่มฝากใหม่ มีเจ้าของที่ดินเป็นคนเฝ้าประจำ กลุ่มพัฒนาฯ จะนำผลผลิตไปขายเอง หรืออาจเรียกพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาซื้อ และจะต่อรองราคาเอง รายได้ปันผลกัน มีกรรมการคอยดูแลบริหารจัดการ แบ่งเวรกัน มีการเซ็นชื่อลงเวลา เข้าไปที่บ่อ รวมทั้งการเบิกจ่าย เป็นการดูแลและตรวจสอบร่วมกัน

อีกทั้งสมาชิกหลายคนเริ่มปลูกมะพร้าว จึงจะรวมกันทำน้ำตาลปึก เคี้ยวเอง ต่อยอดมาจากที่สมาชิกได้รับการปรับโครงสร้างหนี้ต้องฟื้นฟูอาชีพและได้เงินคนละ 7,000 บาท ซึ่งได้ปรึกษาหารือกันว่าไม่ยากทำเป็นรายบุคคลเพราะการฟื้นฟูอาชีพต้องทำเป็นกลุ่ม จึงคิดกิจกรรมเป็นกลุ่มแยกตามอาชีพ เช่น กลุ่มทำน้ำตาล กลุ่มเลี้ยงหอยแครง มีการต่อยอดแปรรูปเพิ่มมูลค่า โดยจะผลิตเป็นน้ำตาลเม็ดเล็กๆ คล้ายน้ำตาลทราย ทั้งนี้ต้องดูโครงการเพาะเลี้ยงปูกึ่งหอยแบบผสมผสานก่อนว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ จึงค่อยทำโครงการต่อไป เพื่อรองรับอาชีพของแต่ละคน และหากบ่อเพาะเลี้ยงประสบปัญหายังมีโครงการนี้รองรับ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

กลุ่มพัฒนาฯ มีการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีประสบการณ์พบเห็นการบริหารงานที่ไม่โปร่งใสจากกลุ่มเก่าที่เคยเข้าร่วมและได้แยกออกมา นอกจากนี้คณะกรรมการของกลุ่มมีความซื่อสัตย์ ไม่โกงกิน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีการศึกษาหาความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกในกลุ่ม และสมาชิกช่วยกันตรวจสอบเพราะเป็นผลประโยชน์ของตัวเอง มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง และเมื่อปีพ.ศ.2550 มีการตั้งกฎระเบียบข้อบังคับและใช้อย่างเข้มงวด ทำให้สมาชิกในกลุ่มต้องปฏิบัติตาม อีกทั้งได้วางระบบไว้อย่างดีทำให้คณะกรรมการชุดต่อไปสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

รวมทั้งการมีสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เป็นฝ่ายสนับสนุนและให้คำปรึกษาตามความต้องการของเกษตรกร ภายใต้กฎเกณฑ์ของกองทุนฟื้นฟูฯ เช่น เรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ แนวทางในการดำเนินงาน โดยกรรมการและสมาชิกจะแวะเวียนไปปรึกษาหารือกับสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เป็นระยะ อีกทั้งการมีระเบียบ

กฎเกณฑ์ของกองทุนฟื้นฟูฯ เป็นข้อบังคับให้เกษตรกรต้องเข้าร่วมกับกระบวนการกิจกรรมฟื้นฟูอาชีพ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและช่วยเหลือกัน

ระเบียบปฏิบัติของกลุ่ม ที่สมาชิกต้องปฏิบัติตามและมีส่วนทำให้กลุ่มสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ระเบียบเหล่านี้คือ

1. เกษตรกรต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ในช่วง 3 เดือนแรกต้องเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มก่อน เพื่อฟังนโยบายของกลุ่ม ห้ามขาดต้องมาอย่างต่อเนื่อง หากอยากได้สิทธิในการแก้ไขปัญหาหนี้สินต้องสนใจและกระตือรือร้น ซึ่งทางกลุ่มพัฒนาฯ จะแจกระเบียบข้อบังคับของกลุ่มให้สมาชิกทุกคนอ่าน
2. สมาชิกทุกคนต้องมีเงินออมอย่างต่อเนื่อง
3. หากสมาชิกคนใดไม่ร่วมเคลื่อนไหวต้องจ่ายเงินเข้ากองกลางของกลุ่ม และถ้าไม่เคลื่อนไหวแต่ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับคือ 1. ต้องจ่ายเงินให้กลุ่มร้อยละ 1 ของมูลหนี้ทั้งหมด แต่ไม่เกิน 10,000 บาท 2. ต้องฝากเงินออมเท่ากับสมาชิกในกลุ่ม 3. ต้องเข้าประชุมกับกลุ่มไม่ให้ขาด มีกิจกรรมอะไรต้องเข้าร่วม หากไม่มาเองต้องมีคนมาแทน
4. สมาชิกทุกคนต้องฟังอย่างเข้าใจ สร้างความเข้าใจร่วมกัน ไม่มีอคติ
5. มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

กรณีศึกษาการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร นายณรงค์ ต้นหลา กลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืน

นายณรงค์ ต้นหลา มีสมาชิกในครอบครัว 6 คน ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกชาย 2 คน ลูกสาว 1 คน และลูกสะใภ้ 1 คน นายณรงค์และภรรยาประกอบอาชีพเกษตรกร ลูกชายทั้งสองคนทำงานที่โรงงานเป็นช่างเครื่องกับช่างไฟฟ้า แต่ได้ช่วยพ่อแม่ปาดตาลทุกเช้า-เย็น (ขายเป็นน้ำตาลสดไม่ได้เคี้ยวเป็นน้ำตาลปึก) ส่วนลูกสาวเรียนอยู่ชั้น ม.5

นายณรงค์ มีที่ดินทั้งหมด 11 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัยและทำสวนผสมผสาน ทำเกษตรแบบยกร่อง พื้นที่เป็นบริเวณน้ำกร่อย ในสวนมีมะพร้าวใหญ่เป็นมะพร้าวกะทิ (ลูกใหญ่และต้นสูง) มะพร้าวพันธุ์ทำน้ำตาล และมะพร้าวพันธุ์น้ำหอม (ลูกเล็กและต้นเตี้ย) ปลูกมะลิ 2 ไร่ ปลูกต้นแคบนคันดิน (มีรายได้ทุกวัน) สะเดา 1-2 ต้น มะนาว 10 กว่าต้น กล้วยน้ำว้า 2-3 ต้น ตะไคร้ 6-7 กอ เซอร์ไทยพันธุ์หวานเพาะชำเอง 2 ต้น และช่วงฤดูฝนจะปลูกพริกไว้กิน (ช่วงหน้าแล้งตายหมด) สำหรับใบมะพร้าวเหลามัดเป็นกำ นำไปทำไม้กวาดที่ตลาดนัดวัดบังปิ่น ขายได้กิโลกรัมละ 10-15 บาท ส่วนมะพร้าวลูกเสียๆ ที่แห้งแล้วผ่าตากแดด ขายได้กิโลกรัมละสิบกกว่าบาท

รายได้และรายจ่ายของครอบครัว

นายณรงค์ และภรรยา มีรายได้ทุกวันจากผักผลไม้ตามฤดูกาล เฉลี่ยวันละ 250 บาท ต่ำสุดวันละ 50 - 60 บาท สูงสุดวันละ 1,000 กว่าบาท ดอกมะลิต้องเก็บทุกวัน ดอกแคเก็บได้ทุกวัน ช่วงหน้าฝนตัดยอดกระถินข้างทางขายกำละ 2 ซีด 3 กำ รวม 6 ซีด ราคา 3 บาท ดักซังปลาในคลองได้วันละ 100 บาท รวมรายได้ไม่เกิน 85,000 บาท ต่อปี ลูกสาวเรียนไปด้วยทำงานโรงงานข้าวเกรียบของน้ำสาวไปด้วย ได้ค่าแรงวันละ 100 บาท เสาร์ - อาทิตย์วันละ 200 บาท เลิกงาน 3 - 4 พุ่ม มีที่พักและอาหาร เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัว

ในพื้นที่ 2 ไร่กว่าของนายณรงค์ ปลูกมะลิ 1,000 กว่าต้น ห่างต้นละ 1 เมตร x 1 เมตร แถวละ 4 ต้น การใส่ปุ๋ยจะใช้สลับกันเดือนละครั้ง ระหว่างปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี (รวม 9 กระสอบ) กับปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ (ใส่เยอะได้) ต้นทุนการผลิตทั้งหมดคือ

1. ค่าปุ๋ยอินทรีย์ 2 กระสอบ 700 บาท ใส่ได้ 2 เดือน (กระสอบละ 1 เดือน) รวมปีละ 6 กระสอบ 2,100 บาท

2. ค่าปุ๋ยเคมี 1 กระสอบ 850 บาท ต่อ 2 เดือน 3 เดือนใส่ 2 ครั้ง รวมปีละ 3 กระสอบ (ใส่เยอะไม่ได้) รวม 2,550 บาท

3. ค่าปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพหมักเอง ทำปีละ 3 ครั้ง ทำมาแล้ว 3 ปี 9 ครั้ง (หรือ 9 กอง)
 4. ชีววั กระสอบละ 30 บาท (กระสอบละ 50 กิโลกรัม) x 100 กระสอบ เท่ากับ 3,000 บาท ใช้มา 3 ปีแล้ว เหลือ 1,000 บาท ต่อปี
 5. ฟาง ก้อนละ 30 บาท x 15 ก้อน 450 บาท สั่งมา 3 รอบ เท่ากับ 1,350 บาท เหลือ 450 บาท ต่อปี
 6. ขุยมะพร้าว กระสอบละ 17 บาท x 50 กระสอบ 850 บาท ปัจจุบันเหลือ 2 - 3 กระสอบ เหลือ 284 บาท ต่อปี
 7. ปุ๋ยยูเรีย ใช้ครั้งละ 2 กิโลกรัมต่อกอง ปีละ 3 ครั้ง กระสอบละ 50 กิโลกรัม ราคา 1,030 บาท เหลือ 126 บาท ต่อปี
 8. พด.7 ขอบจากพัฒนาที่ดินจังหวัด กากน้ำตาลได้รับแจกจากองค์การบริหารส่วนตำบล
- รวม 1,860 บาท**
รวมต้นทุนการผลิตทั้งสิ้น 6,510 บาท

นายณรงค์ และภรรยา มีรายจ่ายน้อย บางวันไม่ต้องซื้อกับข้าว เพราะมีของกินในสวน เช่น ใช้ซังผักในคลองได้กุ้งและปลา โดยตั้งใจใช้จ่ายเพียงวันละ 150 บาท ต่อ 2 คน ทำให้พอมีกิน และส่งลูกเรียน รวมทั้งค่าเรียนพิเศษและเรียนภาษาอังกฤษกับครูที่บ้าน และต้องประหยัดเพราะแก่ชราแล้วต้องเก็บเงินไว้ยามเกษียณที่จะทำงานไม่ไหว รวมทั้งเก็บไว้ให้ลูกสาวที่อาจเรียนต่อมหาวิทยาลัย และลูกอาจจะต้องการทำธุรกิจในอนาคต ส่วนลูกชายทั้งสองยังเลี้ยงดูพ่อแม่ไม่ได้ คนหนึ่งผ่อนรถ อีกคนเก็บเงินแต่งงาน แต่ได้ช่วยค่าอาหาร ค่าน้ำ และค่าไฟฟ้า

นอกจากค่าใช้จ่ายลงทุนทำเกษตร ยังมีค่าใช้จ่ายประจำเดือนคือ ค่าไฟฟ้า 800 - 1,000 กว่าบาท ค่าน้ำ 200 - 300 บาท ค่าประกันชีวิตเดือนละ 1,000 บาท (คนละ 500 บาท) ค่าประกันชีวิตของลูกสาวเดือนละ 745 บาท ฝากออมทรัพย์กับกลุ่มเดือนละ 100 บาท กองทุนหมู่บ้านเดือนละ 300 บาท

ประกันสังคมเดือนละ 200 บาท สัจจะเงินออมวันละบาท 6 คน 90 บาท และภาษีสังคม เช่น งานบุญ งานบวช งานแต่งงาน รวมรายจ่ายประมาณเดือนละ 7,000 บาท รวมทั้งสิ้น 84,000 บาท ต่อปี

รวมค่าใช้จ่ายในแปลงเกษตรและในครอบครัวทั้งสิ้น 90,510 บาท

หนี้สินและเหตุผลของการเป็นหนี้

แหล่งเงินกู้	เหตุผลของการเป็นหนี้	ดอกเบี้ย	สถานะหนี้ในปัจจุบัน
1.ญาติ	กู้เพื่อเป็นสินสอดในการแต่งงาน	ไม่มี	ชำระคืนหมดใน 5 ปีแรกของการกู้ยืม
2. กองทุนหมู่บ้าน 40,000 กว่าบาท	ใช้จ่ายในครัวเรือน และปรับปรุงที่ดิน	ร้อยละ 50 สตางค์/เดือน	ชำระคืนหมดแล้ว
3. ธ.ก.ส. 456,000 บาท	ซื้อที่ดิน	ร้อยละ 4 บาท ต่อปี	ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้เมื่อปี พ.ศ. 2555 เหลือเงินต้นจำนวน 280,000 บาท ชำระคืนมา 3 ปี เข้าปีที่ 4 ทำสัญญา 15 ปี ชำระคืนปีละ 20,000 บาท
รวม 496,000 บาท			คงเหลือ 220,000 บาท

นายณรงค์ ต้นหลา มีหนี้ก้อนแรกคือการแต่งงานแล้วเป็นหนี้สินสอด โดยญาติให้ยืมและไม่มีดอกเบี้ยแต่ภายในห้าปีชำระคืนหมด ต่อมาเป็นหนี้เพราะซื้อที่ดินเพื่อปลูกบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2526 ครั้งแรกกู้จากชาวบ้านแต่ไม่สามารถชำระคืนได้เนื่องจากดอกเบี้ยแพงจึงย้ายหนีไปที่ ธ.ก.ส. เมื่อปี พ.ศ. 2537 แต่เป็นช่วงที่ลูกสองคนกำลังศึกษาอยู่จึงไม่สามารถผ่อนชำระได้จึงค้างมาสิบกว่าปี เงินต้น 456,000 บาท ดอกเบี้ย 1,200,000 บาท ที่ผ่านมา ธ.ก.ส. ตามทวงตลอดว่าจะชำระคืนอย่างไร ทำให้วิตกกังวลมากจนคิดจะขายที่ดินเพื่อใช้หนี้

จากนั้นปี พ.ศ. 2547 ได้เข้าเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ จากคำเชิญชวนของอา และได้เข้าร่วมทุกกิจกรรมการเคลื่อนไหว เช่น การชุมนุมประท้วงที่ กทม. ต่อมาได้รับการปรับโครงสร้างหนี้เมื่อปี พ.ศ. 2555 ปัจจุบันเหลือเงินต้นจำนวน 280,000 บาท ชำระคืนมา 3 ปี เข้าปีที่ 4 ทำสัญญา 15 ปี ชำระคืนปีละ 20,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 4 บาท หากไม่มีกองทุนฟื้นฟูฯ เข้ามาช่วยเหลือจะต้องขายที่ดินใช้หนี้แน่นอนเพื่อไม่ให้ภาระตกถึงลูก ทั้งนี้ลูกชายทั้งสองคนก็มีส่วนช่วยในการชำระหนี้คืนด้วย นอกจากนี้เคยเป็นหนี้

กองทุนหมู่บ้าน 40,000 กว่าบาท แต่ฝากเงินออมเดือนละ 300 บาทเป็นเวลาสิบกว่าปี ปัจจุบันชำระหนี้คืนกับกองทุนหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว

จุดเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน

จุดเปลี่ยนที่สำคัญของนายณรงค์ ต้นหลา คือการที่อาผ่านมาแถวบ้านและชวนไปเข้าร่วมกับกองทุนฟื้นฟู เพราะคิดว่าจะช่วยแก้ปัญหาหนี้สินได้ โดยครั้งแรกได้ไปประชุมที่โรงเรียนตะวันจาก ในขณะนั้นมีเกษตรกรเข้าร่วมไม่ถึงร้อยคน ต่อมาผู้ข่าวจาก ธ.ก.ส. ว่าให้ไปขึ้นทะเบียนเกษตรกร จึงตั้งกลุ่มตะวันจาก มีสมาชิก 50 กว่าคน แต่หลังจากนั้นก็ไม่มีเคลื่อนไหวใดๆ ประมาณปีพ.ศ.2545 - 2546 จึงเกิดกลุ่มแม่กลองสามัคคี และได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกร 1,925 ราย แต่ประมาณปี พ.ศ.2547 สมาชิกส่วนหนึ่งรวมทั้งนายณรงค์ได้แยกตัวออกมา และตั้งกลุ่มพัฒนาเกษตรยั่งยืนขึ้น

นายณรงค์ มีแนวคิดการแก้ไขปัญหานี้สินคือ ต้องขยันทำมาหากิน และทำไปเรื่อยๆ เหนื่อยก็พัก กล้าทำไม่อาย เราทำได้ ทำอะไรได้ก็ทำไปก่อน และเคยยากจนมาก่อนจึงรู้ว่าต้องกินอยู่อย่างประหยัด ถ้าใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยจะไม่พอใช้ และไม่มีเงินเหลือเก็บไว้ใช้หนี้ และสัญญากับตัวเองจะไม่เป็นหนี้เพิ่ม ถ้าไม่พอใช้ก็ยืม แล้วใช้คืนในระยะสั้น

รวมทั้งเกษตรกรต้องลองเองเปลี่ยนแปลง ลองผิดลองถูก อันไหนที่ใช้หาเงินได้ก็เก็บไว้ และทุกอย่างก่อนที่จะเลิกอะไรต้องทำอะไรรองรับไว้จะดีที่สุด เช่น จะเลิกทำน้ำตาลก็มีมะลิรออยู่ จะเลิกทำมะลิก็มีมะพร้าวน้ำหอมไว้แล้ว วางแผนไว้สำหรับอนาคตที่แก่ชราลงเรื่อยๆ เพราะร่างกายไม่ค่อยมีเรี่ยวแรง และจะทำอะไรต้องขายได้ ไม่เร่ขาย อีกทั้งการมีที่ดินเป็นของตนเองในกรณีที่ถูกหลอกไม่เลี้ยง ก็ขายไว้ดูแลตัวเองได้

วางแผนการผลิต และวางแผนชีวิตระยะยาว

นายณรงค์ ต้นหลา มีแนวทางแก้ปัญหาหนึ่งคือนำเงินหมุนเวียนในครอบครัวไปชำระค่าน้ำเป็นประจำ นอกจากนี้ยังมีอาหารในสวน เช่น ผัก กุ้ง ปลา ฯลฯ เพื่อลดรายจ่ายค่ากับข้าว และต้องหางานทำไม่ให้หยุดมือ งานเล็กงานน้อย เหนื่อยก็พัก สะสมทีละเล็กละน้อย เก็บออมไว้เพื่อลูกคนที่อาจเข้าเรียน

ต่อมหาวิทยาลัย เช่นการเหลาไม้กวาด ได้เงินทีละ 70 บาท บ้าง 90 บาท บ้าง สะสมจนได้เงินเป็นก้อน โดยมีภรรยาเป็นคนจัดการเงินภายในบ้าน

รวมทั้งได้เริ่มปลูกมะลิมาสามปีเพราะร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง เขาไม่ค่อยดี ขึ้นต้นมะพร้าวไม่ไหว จึงเลือกเปลี่ยนเป็นต้นไม้ที่ไม่สูง เช่น มะลิ มะนาว และมะพร้าวน้ำหอม โดยได้ไปเจอคนทำมะลิและเข้าไปดูไปช่วยเขาเก็บ จากนั้นจึงศึกษาวิธีการปลูกอยู่ 3 - 4 เดือน โดยให้ลูกชายนำข้อมูลมาจากอินเทอร์เน็ต และได้ไปเจอปราชญ์ชาวบ้านหลายจังหวัดในเวทีประชุมสัมมนาต่างๆ เช่น นายอดิศักดิ์ ช่างแย้ม ปราชญ์ชาวบ้าน ต.บางนางลี่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม ซึ่งให้คำแนะนำการปลูกมะลิบางส่วน จากนั้นก็หาวิธีและลงมือทำ โดยการโค่นมะพร้าว 5 ร่อง ขุดตอออก ปรับที่ดิน ขุดหลุม และใช้ปุ๋ยเพื่อปรับสภาพดิน

ทั้งนี้การเก็บมะลิต้องไล่ตามเวลา เก็บไล่เป็นแถว เก็บสองคนเดินคนละแถว เลือกเก็บเฉพาะดอกตูม ยิ่งออกดอกเยอะยิ่งเก็บง่าย ไม่ต้องหา ตัดแต่งเก็บไปหักไปทำให้ไม่มีใบแก่และตรงกลางโถงเพื่อไม่ให้แมลง ผีเสื้อ และหนอนมีที่ซ่อนตัว จะได้ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงมาก และลดต้นทุนการผลิต หมุนเวียนตัดแต่งจากข้างนอกมาข้างใน แล้วดอกก็จะทยอยออกตามการตัดแต่งให้ได้เก็บ ทำจนครบรอบแล้วเริ่มใหม่

หากจ้างเก็บลิตรละ 40 บาท (1 ลิตรมี 6 ชีด) ถ้าวันหนึ่งจ้างเก็บ 5 ลิตร 200 บาท ถ้าจ้างเก็บลิตรละ 50 บาท ก็ไม่เหลือกำไรเลย ปัจจุบันจึงใช้แรงงานตัวเอง ถ้าช่วงไหนราคาถูกไม่จำเป็นต้องเก็บหมด หากราคาสูงก็ได้กำไรเยอะ และใช้น้ำจากร่องสวนรด ไม่ได้ใช้สปริงเกอร์เพราะจะโดนดอกมะลิ จึงไม่มีค่าไฟฟ้าในส่วนนี้ และเป็นการออกกำลังกายด้วย

นอกจากนี้ควรหางานอื่นไว้รองรับ ทำงานตลอดเวลา เช่นตอนนี้มะลิให้ผลผลิตไม่ค่อยดี เก็บได้น้อย อีกสองสามปีข้างหน้าจะไปไม่รอด เพราะที่ดินปลูกซ้ำไม่ดี จึงปลูกมะพร้าวแซมไว้ เมื่อเลิกทำมะลิก็จะมีมะพร้าวไว้รองรับ อีกสี่ห้าปีจะปาดทำน้ำตาลได้ ซึ่งเป็นเวลาที่ลูกสาวเรียนจบแล้ว ช่วงหน้าฝนปลูกพืชผักหลายอย่างไว้กิน เหลือจึงขาย เช่น แตงไทย พริก แต่น้ำและดินเค็มฤดูอื่นจะปลูกไม่ได้ และเก็บกระถินข้างทางไปขาย รวมทั้งใบตองด้วย

ในส่วนผสมผสานปลูกโดยใช้สารอินทรีย์ชีวภาพเกือบทั้งหมด หมักเองในโอ่ง ตามสูตรในหนังสือ แต่ใช้ปุ๋ยเคมีเร่งดอกมะลิ ส่วนมะพร้าวไม่ต้องใช้ปุ๋ยเร่งลูก 20 วันตัดได้ 45 วันตัดสองครั้ง มีตัดอ่อนกับตัดแก่ ถ้าตัดแก่เนื้อเยอะต้องรอ 50 วัน ออกครั้งละ 1 ทะลายๆ ละประมาณ 5 ลูก

สำหรับอุปสรรคและปัญหาระหว่างการแก้ไขปัญหาที่ยังไม่มี ชำระหนี้คืนได้ทุกปี มีแค่การคิดตัวเลข ดอกเบี้ยผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. ยกตัวอย่างเช่น เงินต้น 100,000 บาท ปีแรกชำระคืน 20,000 บ. ดอกเบี้ย 5,000 กว่าบาท ปีที่ 2 เหลือ 80,000 บ. ชำระคืน 20,000 บ. แต่ดอกเบี้ยกลับเป็น 4,900 กว่าบาท ลดลงไปแค่ 100 กว่าบาท เพราะเมื่อชำระเงินต้นไปสองหมื่นบาท จริงๆ แล้วดอกเบี้ยต้องถูกกว่านี้ และตัวเลขไม่ตรงกับที่ตัวเองคำนวณไป จึงไปตรวจสอบกับ ธ.ก.ส. พบว่าเจ้าหน้าที่คิดดอกเบี้ยเกิน (จากร้อยละ 4 เป็นร้อยละ 7) ดังนั้นจึงได้เรียนรู้ว่าต้องตรวจสอบตัวเลขก่อน จึงค่อยจ่ายเงินชำระหนี้ และกรรมการต้องไปช่วยกันดูด้วย เพื่อป้องกันการผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ธนาคารที่อาจเกิดขึ้นอีก รวมทั้งได้เก็บเอกสารทุกอย่างที่เกี่ยวกับกองทุนฟื้นฟูไว้ เพื่อศึกษา ทำความเข้าใจ และเก็บไว้อ้างอิง เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาถูกวิธี และช่วยเหลือสมาชิกรายอื่นๆ ต่อไป

ความสำเร็จจากการรวมกลุ่มและความเข้าใจของครอบครัว

นายณรงค์ ต้นหลา คิดว่าในปัจจุบันตนเองประสบความสำเร็จมาก เพราะได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟู ทำให้หนี้สินลดลงไปเยอะ จากที่เกือบล้มละลายและสูญเสียที่ดินเพราะจะต้องขายเพื่อชำระหนี้ โดยเงินต้นลดลงไปครึ่งหนึ่งคือ 280,000 บาท ส่วนดอกเบี้ย 1,200,000 บาท ไม่ต้องชำระ รู้สึกเหมือนถูกลีดเตือรางวัลที่หนึ่ง

นอกจากนี้การที่มีกองทุนฟื้นฟู ก็มาจากการไปร่วมกันเคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องมาโดยตลอดกับเครือข่ายเกษตรกรทั่วประเทศ ซึ่งการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันเป็นสิ่งที่ดีมากและได้ความรู้เพิ่มเติม รวมทั้งปัจจุบันมีความสุขมาก เพราะไม่อดอยาก ครอบครัวอบอุ่น และลูกเริ่มยืนบนขาตัวเองได้แล้ว และจะทำเพื่อคนอื่นต่อไป เป็นการตอบแทนกลุ่มที่ทำให้ได้รับการแก้ไขปัญหาหนี้สิน จะช่วยคนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาต่อไป

ส่วนเป้าหมายในอนาคตคือ ส่งลูกเรียนให้จบแล้วจึงเกษียณ พักผ่อน ทำงานน้อยๆ ไม่ต้องดิ้นรนมากเพราะหนี้สินไม่มีแล้ว แต่จะไม่ทิ้งไม่ทอดทิ้งทางมะพร้าวใหญ่ จะเก็บออมไว้เป็นทุนเพราะลูกอาจทำธุรกิจ หรือไม่อยากเป็นลูกจ้าง เพราะที่ดินและบ้านก็มีอยู่แล้ว รวมทั้งมะพร้าวที่ปลูกไว้ ถ้าผู้ซื้อมาตัดก็แค่ออกมานับ โดย 45 วันตัดสองครั้ง จำนวน 150 ต้นๆ ละ 5 ลูก ประมาณ 750 ลูกๆ ละ 5 บาท จะมีรายได้ 3,750 บาท ต่อครั้ง จะทำให้มีรายได้เลี้ยงตัวเองได้ ไม่เหนื่อย ไม่ลำบากในวัยชรา และเมื่อไม่มีมะลิแล้วจะมีเวลามากขึ้น เหลือแต่มะพร้าว จะได้ปลูกผักไว้กิน ปลูกทุกอย่างที่กินได้ที่ไม่ใช่พืชยืนต้น เช่น แตงกวา ผักชี มะเขือยาว มะเขือเปราะ และจะปลูกกะเพรากับโหระพาให้ขายในหน้าแล้งได้

นายณรงค์ให้ความเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้นายณรงค์ ประสบความสำเร็จ อันดับแรกคือครอบครัว ซึ่งมีส่วนสำคัญมากในการสนับสนุนการเข้าร่วมกระบวนการต่อสู้กับเครือข่ายเกษตรกร จนเกิดกองทุนฟื้นฟู

และได้รับการแก้ไขปัญหานี้สินในที่สุด ไม่ขัดขวางหรือขัดแย้งกัน เมื่อพ่อบ้านไม่อยู่แม่บ้านก็ทำหน้าที่แทน และมีความอดทน ปัจจัยสำคัญอันดับต่อมาคือการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวผลักดันของเกษตรกรทั่วประเทศ จนเกิดกองทุนฟื้นฟู เพราะถ้าไม่มีจะไม่ได้ลดภาระหนี้ และเมื่อไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ จะไม่ยอมทำมาหากิน และอาจสูญเสียที่ดินเพื่อชำระหนี้คืนในที่สุด

ขอขอบคุณ ข้อมูลและผู้ให้สัมภาษณ์

1. สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดสมุทรสงคราม
2. คุณคัคณางค์ สุวรรณทัต หัวหน้าสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดสมุทรสงคราม
3. คุณณรงค์ ตันหลา
4. คุณแวว ตันหลา

กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน (LocalAct)

เลขที่ 55/245 ซอยงามวงศ์วาน 32 แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์: 0-2953-3541, โทรสาร : 0-2953-3542

เว็บไซต์: www.landactionthai.org , เฟสบุ๊ก: <https://www.facebook.com/LocalAct>